מתרצת הגמרא: **הָנֵי מִילֵי** – הכלל שהרווחב הוא שליש מההיקף נאמר רק **בְּעֵיגוּלָא** – בקוטר העיגול, ואבן סוכה שהיקפה שתים עשרה אמות יהיה הקוטר שלה ארבע אמות, **אֲבָל** לשיעור סוכה אין די שיהיה בה קוטר של ארבע אמות אלא צריך שתהיה ריבוע של ארבע על ארבע אמות, וכדי שנוכל להכניס לתוך העיגול ארבע על ארבע אמות **בְּרִיבּוּעָא, בָּעֵיָא טְפֵי** – צריך שיהיה היקף העיגול יותר משתים עשרה אמות. ממשיכה הגמרא להקשות: **מַכְדֵי** – מכיון שכלל הוא בידינו **שַׁבְּמָה מְרוּבָּע יוֹתֵר עַל הָעִיגּוּל, רְבִיעַ** – עיגול שנרבע מסביבו יהיה שטחו של הריבוע גדול משטחו של העיגול ברבע, וכיון שעיגול שקוטרו ארבע אמות נמצא היקפו שתים עשרה אמות, נמצא היקף הריבוע שסביבו שש עשרה אמה, ואם כן **בְּשִׁתְּסָר סַגֵּי** – די בסוכה שיש בהיקפה מקום לששה עשר בני אדם שיש בתוכה שיעור ארבע על ארבע אמות, ומדוע אמר רבי יוחנן שהכשר סוכה העשויה ככבשן הוא כדי לישב בה עשרים וארבעה בני אדם. מתרצת הגמרא: כלל זה שהריבוע יתר על העיגול רבע אינו נכון לענייננו, **דְּהָנֵי מִילֵי** – כלל זה לא נאמר **אֶלָּא בְּעֵיגוּל דְּנָפֵיק מִנֵּיהּ רִיבּוּעָא** – עיגול היוצא מתוך הריבוע, כלומר כשנרבע מבחוץ עיגול שקוטרו ארבע אמות, בזה נכון לומר שהיקף הריבוע גדול מהיקף העיגול ברבע, שהיקף העיגול שתים עשרה אמות ואילו היקף הריבוע שש עשרה אמות, **אֲבָל** בענייננו שמדובר **בְּרִיבּוּעָא דְּנָפֵיק מִגּוֹ עֲגוּלָא** – ריבוע היוצא מתוך העיגול, שהרי בכדי להתיר סוכה עגולה צריך שיהיה בתוך העיגול מקום שיוכלו לרבע בו ארבע על ארבע אמות, ועיגול כזה **בָּעֵיָא טְפֵי** – צריך להיות גדול יותר משש עשרה אמות, **מִשּׁוּם מוֹרְשָׁא דְּקָרְנָתָא** – קצוות העיגול שיתרות על הריבוע.

מקשה הגמרא: **מַכְדֵי** – מאחר שכלל הוא בידינו בשיעור אלכסון של מרובע – **שִׁכְלָל אַמָּתָא בְּרִיבּוּעָא** – ריבוע של אמה על אמה, יש **בּוֹ אַמָּתָא וּתְרֵי חוּמְשָׁא בַּאֲלַכְסוֹנָא** – אמה ושתי חמישיות באלכסונו, וכלומר שהאלכסון גדול מצלע הריבוע בשתי חמישיות, אם כן נמצא שאלכסון של ארבע על ארבע אמות יש בו חמש אמות ושלושה חמישיות, וכשנכפילו בשלוש [־היקף העיגול] נמצא שבע עשרה אמה פחות חומש [כלומר שש עשרה אמה וארבע חמישיות], ואם כן הלא **בְּשִׁשְׁתָּסָר נָבֵי חוּמְשֵׁי סַגֵּיא** – די בעיגול שהיקפו שבע עשרה אמה פחות חומש, ומדוע הצריך רבי יוחנן סוכה שיש בהיקפה מקום לעשרים וארבעה בני אדם. מתרצת הגמרא: **לֹא דַּק** – רבי יוחנן לא דייק בחשבונו לומר ששיעור סוכה הוא שבע עשרה אמה פחות חומש שהוא השיעור המדויק של סוכה עגולה, אלא הוסיף על השיעור ואמר עשרים וארבע אמות. מקשה הגמרא: **אִימּוֹר דְּאָמְרִינַן לֹא דַּק** – אין ליישב ולומר שרבי יוחנן לא דייק בדבריו והחמיר בשיעור הסוכה, אלא כשמוסיף **פּוּרְתָּא** – מעט, שכדי שיצא החשבון שלם ללא שברים הוסיף על השיעור מעבר לנצרך, אבל כשמוסיף **טוּבָא** – הרבה, **מִי אָמְרִינַן לֹא דַּק**, והרי רבי יוחנן הוסיף יותר משבע אמות על השיעור הנצרך להיקף הסוכה, ובשיעור גדול כזה לא שייך לומר לא דק אפילו לחומרא, ואם כן עדיין קשה מדוע הצריך רבי יוחנן סוכה שיש בהיקפה מקום לעשרים וארבעה בני אדם.

מר קשישא מבאר את דברי רבי יוחנן: **אָמַר לֵיהּ מַר קְשִׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא לְרַב אַשִׁי, מִי סָבְרַתְּ גַּבְרָא בְּאַמָּתָא יָתִיב** – וכי סבור אתה שמקום מושבו של אדם הוא אמה וממילא מקום מושבם של עשרים וארבעה בני אדם הוא עשרים וארבע אמות, אני איני סבור כך, אלא **תְּלָתָא גַּבְרֵי בְּתַרְתֵּי אַמָּתָא יָתְבֵי** – מקום מושב שלושה בני אדם הוא שתי אמות, וכיון שכן **כַּמָּה חָוֵי לְהוּ** – כמה הוא מקום מושבם של עשרים וארבעה בני אדם, **שִׁיתְסָר** – שש עשרה אמה, **אֶלָּא** – ואילו אנו חישבנו בגמרא לעיל שלהכשר סוכה עגולה **שִׁיכְסָר נָבֵי חוּמְשָׁא בְּעֵינָן** – שצריך שיהיה בהיקפה שש עשרה אמה וארבע חמישיות, ונמצא ההבדל ארבע חמישיות האמה, ובזה ניתן לומר שרבי יוחנן **לֹא דַּק**, שכיון שהוא שיעור מועט, לא דייק רבי יוחנן בדבריו ואמר שיעור מופחת במעט כדי שיצא החשבון שלם ללא שברים. דוחה הגמרא: **אִימּוֹר דְּאָמְרִינַן לֹא דַּק** – אין שייך לומר שבשיעור מועט לא דייק רבי יוחנן, אלא כשאי הדיוק הוא **לְחוּמְרָא**, כגון אם היה מוסיף על שיעור הסוכה ומצריך מעט יותר מהשיעור, אבל **לְקוּלָּא מִי אָמְרִינַן לֹא דַּק** – וכי יעלה על הדעת שרבי יוחנן לא ידייק בחשבונו ויכשיר סוכה פסולה שאין בה שיעור.

רב אסי חולק על מר קשישא ומבאר את דברי רבי יוחנן באופן אחר: **אָמַר לֵיהּ רַב אַסִּי לְרַב אַשִׁי, לְעוֹלָם** חשבון מקום מושבם של בני אדם הוא כמבואר בתחילת הסוגיא **שַׁגַּבְרָא בְּאַמָּתָא יָתִיב** – שיעור מקום מושבו של אדם הוא אמה, אולם אין כוונת רבי יוחנן שיוכלו לישב עשרים וארבעה בני אדם בהיקף הסוכה מבפנים כשדפנות הסוכה מקיפים אותם, אלא **וְרַבִּי יוֹחָנָן מָקוֹם גַּבְרֵי לָא קָחָשִׁיב** – כוונת רבי יוחנן כשיש בה כדי להושיב עשרים וארבעה בני אדם מחוצה לה, ונמצא שיעור סוכה זו קטן בהרבה מהיקף של עשרים וארבע אמות. אך שואלת הגמרא: עדיין אין החשבון עולה יפה, שהרי באופן זה **כַּמָּה** אמות **חָוֵי לְהוּ** היקף הסוכה **תַּמְנֵי סָרֵי** – שמונה עשרה, וכמבואר לעיל שבאופן שעשרים וארבעה בני אדם יושבים בתוך הסוכה ומודדים את שיעור הסוכה מבחוץ להם, נמצא קוטר הסוכה שמונה אמות [שהוא שליש ההיקף], ומעתה אם 'נוציא' את האנשים אל מחוץ לסוכה, נמצא קוטר הסוכה שש אמות [שהרי מקום כל אדם הוא אמה], וכיון שבהיקף הסוכה יושבים שני בני אדם משני צידי ההיקף עולה שבאופן בו מחשבים את המדידה מבפנים למושב האנשים התמעט קוטר הסוכה בשתי אמות], ומעתה כשנכפיל את קוטר הסוכה שלש פעמים נמצא שרבי יוחנן הצריך שיהא היקף הסוכה שמונה עשרה אמות, וקשה שהלא ביררנו לעיל שבדי להכשיר את הסוכה **בְּשִׁשְׁתָּסָר נָבֵי חוּמְשָׁא סַגֵּיא** – מספיק שיעור של שבע עשרה אמות פחות חומש [־שש עשרה אמות וארבע חמישיות], ומדוע הצריך רבי יוחנן שיהא היקף הסוכה שמונה עשרה אמות. מתרצת הגמרא: **הָיְינוּ דְּלֹא דַּק** – אכן דברי רבי יוחנן נאמרו באופן זה שמודדים את שטח הסוכה מבפנים למושב האנשים, אלא שבזה לא דייק רבי יוחנן והוסיף אמה וחומש כדי שיצא שיעור שלם של כ"ד בני אדם, **וְאִין בְּכָךְ כְּלוּם** כל חסרון כיון **שֶׁלְּחוּמְרָא לֹא דַּק** – שהרי החמיר לומר שצריך שיעור גדול במעט מהשיעור המדויק.

הגמרא מביאה תירוץ נוסף לדברי רבי יוחנן: **רַבָּנָן דְּקֵיסָרִי, וְאָמְרֵי לָהּ** ויש האומרים שלא רבנן דקיסרי אמרו זאת אלא **הַיְינוּ דְּרַבָּנָן דְּקֵיסָרִי אָמְרֵי**, שלעולם רבי יוחנן החשיב את האנשים כאילו הם יושבים בתוך הסוכה ומדידת הסוכה נעשית מבחוץ להם, ונמצא לפי זה ששיעור קוטר הסוכה הוא שמונה אמות והיקפה עשרים וארבעה, וטעמו משום שסובר **שַׁעֲגוּלָא דְּנָפֵיק מִגּוֹ רִיבּוּעָא, רִבְעָא** – שיעור היקף העיגול היוצא מתוך הריבוע, הוא פחות ברבע משיעור היקף הריבוע.

וְרִיבּוּעָא דְּנָפֵיק מֵגּוֹ עִיגּוּלָא, פַּלְגָּא – שיעור ההיקף של ריבוע הנמצא בתוך עיגול, הוא פחות משיעור ההיקף של העיגול החיצוני בחצי משיעור היקף הריבוע [שהוא שליש מהיקף העיגול]. ולפיכך בסוכה זו שמוקפת בעיגול של כ"ד אמה, יהיה היקף הריבוע שבתוכו ט"ז אמה, שמונה אמות [שהוא חצי היקף הריבוע ושליש מהיקף העיגול] פחות מהיקף העיגול. ולפי זה באו דברי רבי יוחנן במדויק, שכדי שיהיה בתוך העיגול מקום לרבע בו ארבע על ארבע אמות, הוכרח לומר שהיקף הסוכה העגולה כ"ד אמות. דוחה הגמרא: וְלָא הֵיא – אין תירוץ זה נכון, דְּהָא קָחָזִינָן דְּלָא חֲווֹ כּוּלֵּי הַאי – עינינו רואות שחשבון זה אינו נכון, שהרי האלכסון של המרובע הוא הקוטר של העיגול, ולא יתכן שקוטר של עיגול שהיקפו כ"ד אמות יהיה שוה לאלכסון של ריבוע של ארבע על ארבע אמות, שהרי קוטר עיגול שהיקפו כ"ד אמות הוא שמונה אמות, ואילו אלכסון של ריבוע של ארבע על ארבע אמות הוא חמש אמות ושלוש חמישיות [לפי הכלל שהאלכסון גדול מהצלע בשתי חומשים], ואילו לפי דייני דקיסרי נמצא שיעור האלכסון כפול משיעור הצלע [־שמונה אמות]:

אָמַר רַבִּי לֵוִי מְשׁוּם רַבִּי מֵאִיר, שְׁתֵּי סוּכּוֹת שֶׁל יוֹצְרִים – יוצרי כלי חרס בימיהם היו רגילים לעשות לעצמם שתי סוכות זוֹ לְפָנִים מִזּוֹ, בפנימית הוא דר ומצניע קדרותיו, ובחיצונה הוא עושה מלאכתו ומוציא קדרותיו למכור, ואמר רבי מאיר שהסוכה הַפְּנִימִית אֵינָהּ סוּכָּה, ואם ישב בה בחג הסוכות לא יצא ידי חובתו, שכיון שהוא דר שם כל ימות השנה לא ניכר שהוא יושב בה לשם סוכה. וְמטעם זה חַיֶּבֶת סוכה זו בְּמְזוּזָה בכל ימות השנה, שכיון שהוא דר בה בקביעות נחשבת כבית. וְהסוכה הַחִיצוֹנָה נחשבת סוּכָּה כשרה ויכול לישב בה בחג הסוכות, כיון שבכל ימות השנה אינו דר בסוכה זו אלא רק עושה בה את מלאכתו, כשדר בה בחג הסוכות ניכר הדבר שלשם מצות סוכה הוא דר בה. וּמטעם זה פְּטוּרָה סוכה זו מִן הַמְּזוּזָה לעולם, שכיון שאינה עשויה אלא לצאת ולבוא דרך שם ולהכניס שם תגרים אינה נחשבת לבית דירה. מקשה הגמרא: וְאַמַּאי – מדוע פטורה הסוכה החיצונה מן המזוזה, תֵּיחַוֵי בְּמְזוּזָה – תחשב הסוכה החִיצוֹנָה כְּבֵית שַׁעַר של הסוכה הַפְּנִימִית, וְתֵיחַיֵּיב בִּמְזוּזָה מדרבנן, ככל בית שער החייב במזוזה מדרבנן. מתרצת הגמרא: מְשׁוּם דְּלָא קָבֵיעַ – כיון ששתי סוכות אלו אינם קבועות ואפילו בפנימית אינו אוכל בקביעות ופעמים רבות אוכל בביתו, על כן אין הסוכה הפנימית חשובה כל כך כדי שהסוכה החיצונה תחשב כבית שער שלה, ומשום כך פטורה הסוכה החיצונה מן המזוזה.

תָּנוּ רַבָּנָן סוכת גנב"ך – הוא סימן של ראשי תיבות של הסוכות דלהלן: סוּכַּת גּוֹיִם – סוכה שעשאוה גויים כדי לדור בה בימות החמה. וכן סוּכַּת נָשִׁים – סוכה שעשאוה נשים כדי לדור בה בימות החמה. וכן סוּכַּת בְּהֵמָה – סוכה שעשאוה לצורך בהמות. וכן סוּכַּת בּוֹתִים – סוכה שעשאוה כותים כדי לדור בה בימות החמה. וכן סוּכָּה מִכָּל מָקוֹם – אפילו סוכה הפחותה מאלו, כְּשֵׁרָה, אולם וּבִלְבַד שֶׁתְּהֵא מְסוּכֶּכֶת כְּהִלְכָתָהּ. מבררת הגמרא: מַאי כְּהִלְכָתָהּ – מה כוונת התנא לומר שצריכה סוכה זו שתהיה ׳כהלכתה׳, וכי יעלה על הדעת שסוכה זו כשרה אפילו אם אינה מסוככת כהלכתה. אָמַר רַב חִסְדָּא כוונת הברייתא וְהוּא שֶׁעֲשָׂאָהּ לְצֵל – שצריך שתהיה הסוכה מסוככת יפה עד שיהיה ניכר שעשייתה הראשונה היתה לשם צל ולא לצניעות בעלמא.

חוזרת הגמרא לברר מה שאמרה הברייתא שסוּכָּה מִכָּל מָקוֹם כשרה, לְאֻתּוּיֵי מַאי – איזו סוכה התכוונה הברייתא לרבות. מבארת הגמרא: לְאֻתּוּיֵי סוּכַּת רקב"ש – הוא סימן ראשי התיבות של סוכת רועים, קייצים, בורגנין, ושומרי פירות, כמבואר בברייתא בסמוך שגם הם סוכות כשרות, וסבר התנא של ברייתא זו שסוכות רקב"ש הן סוכות גרועות יותר מסוכות גנב"ך, ומשום כך לא כתבם בפירוש אלא ריבה אותן באומרו ׳סוכה מכל מקום כשרה׳. דְּתָנוּ רַבָּנָן, סוּכַּת רקב"ש – הוא סימן של ראשי תיבות של הסוכות דלהלן: סוּכַּת רוֹעִים – סוכה שעשו הרועים בשדה כדי לישב בתוכה מפני השרב ולשמור שם צאנם. וכן סוּכַּת קַיָּצִים – סוכת שומרי קציעות [־תאנים יבשות] השטוחין בשדה לייבש. סוּכַּת בּוֹרְגָּנִין – סוכת שומרי העיר העשויה מערבה. סוּכַּת שׁוֹמְרֵי פֵּרוֹת – סוכת שומרי הכרמים והגנות. וכן סוּכָּה מִכָּל מָקוֹם – אפילו סוכה הפחותה מאלו, כְּשֵׁרָה, וּבִלְבַד שֶׁתְּהֵא מְסוּכֶּכֶת כְּהִלְכָתָהּ. וחוזרת הגמרא ומבררת גם בברייתא זו, מַאי כְּהִלְכָתָהּ – מה כוונת התנא לומר שצריכה סוכה זו שתהיה ׳כהלכתה׳, וכי יעלה על הדעת שסוכה זו כשרה אפילו אם אינה מסוככת כהלכתה. אָמַר רַב חִסְדָּא, וְהוּא שֶׁעֲשָׂאָהּ לְצֵל – דווקא אם עשאה לשם צל ולא לשום צניעות בעלמא. מבררת הגמרא מה שאמרה הברייתא ׳סוּכָּה מִכָּל מָקוֹם׳ לְאֻתּוּיֵי מַאי. ומבארת סוּכַּת גנב"ך – סוכת גויים, נשים, בהמה, כותים, שסבר התנא של ברייתא זו שסוכות גנב"ך הן סוכות גרועות יותר מסוכות רקב"ש, ומשום כך לא כתבם בפירוש אלא ריבה אותן באומרו ׳סוכה מכל מקום כשרה׳.

הגמרא מבארת במה נחלקו הברייתות, ומדוע ברייתא אחת הזכירה בפירוש את מה שבברייתא השניה הוזכר רק ברמז: הָאי תָּנָא דְּגנב"ך – התנא של הברייתא הראשונה שהזכיר את סוכת גנב"ך בפירוש, הוא משום שאַלְּיָמָא לֵיהּ גנב"ך – הוא סובר שסוכת גנב"ך יותר חשובה וראויה למצות סוכה מאשר סוכת רקב"ש, מְשׁוּם דְּקָבֵיעַ במקום אחד ולא נעים וזזים ממקומם, וְמשום כך קָא תָּנֵא בפירוש להתיר סוכות אלו, ואחר כך כתב ׳סוכה מִכָּל מָקוֹם׳, לְאֻתּוּיֵי שגם סוכת רקב"ש כשרה, אף על גב דְּלָא קָבֵיעַ כיון שהולכים ממקום למקום. וְאילו הָאי תָּנָא דְּרקב"ש – התנא של הברייתא השניה שהזכיר את סוכת רקב"ש בפירוש, הוא משום שאַלְּיָמָא לֵיהּ רקב"ש להכשירה משום דִּבְנֵי חִיוְּא נִינְהוּ – שהרי הרועים והקייצים ישראלים הם ומחוייבים במצוות, ומשום כך כתבם בפירוש להתירם, וּבסוף דבריו תָּנָא ׳סוכה מִכָּל מָקוֹם׳, כדי לְאֻתּוּיֵי שגם סוכת גנב"ך כשרה, אף על גב דְּלָאו בְּנֵי חִיוְּא נִינְהוּ – שהבהמות והגויים אינם מחויבים במצות סוכה: